

2. Гальчинський А. С. Методологія складних систем / А. С. Гальчинський // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 4–18.
3. Пригожин И. Р. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / И. Р. Пригожин, И. Стенгерс. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 310 с.
4. Ласло Э. Век бифуркации: постижение изменяющегося мира / Э. Ласло // Путь. – 1995. – № 1. – С. 3–129.
5. Спиця Н. В. Проблема біфуркації як об'єкт соціально-філософської рефлексії / Н. В. Спиця // Нова парадигма: журнал наукових праць / голов. ред. В. П. Бех. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – Вип. 58. – С. 34–44.
6. Дергачова В. В. Науково-методичні засади формування стійкого розвитку національної економіки / В. В. Дергачова, О. М. Тур // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 4. – С. 183–191.
7. Каган М. С. Синергетическая парадигма – диалектика общего и особенного в методологии познания разных сфер бытия / М. С. Каган // Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. – М. : Прогресс. Традиция, 2002. – С. 28–49.
8. Пугачова О. Г. Теорія катастроф і біфуркацій [Електронний ресурс] / О. Г. Пугачова. – Режим доступу : <http://iee.org.ua/ua/publication/78>. – Назва з екрана.
9. Лесков Л. В. Философия нестабильности / Л. В. Лесков // Вестник Московского университета. – Серия 7: Философия. – 2001. – № 3. – С. 40–61.

Рецензенти:

Коваленко М.А. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту Херсонського національного технічного університету;

Шапошников К.С. – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економічної теорії, декан факультету економіки і менеджменту Херсонського державного університету.

УДК 339.32

ББК 65.27

Синиця С.М.

**АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра менеджменту і маркетингу,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 82,
тел.: 59644,
e-mail: Svetlana_sunuzja@mail.ru

Анотація. У статті показані аналіз та оцінка привабливості Івано-Франківської області щодо інвестиційної діяльності й конкурентоспроможності; розкрито туристично-рекреаційну привабливість Івано-Франківщини та її переваги серед інших областей України; досліджено шляхи розвитку Івано-Франківської області й підвищення її інвестиційної активності; запропоновані головні напрями розвитку та пріоритетні сфери економіки Івано-Франківської області.

Ключові слова: конкурентоспроможність, позиціонування, конкурентна перевага.

Annotation. The article shows the analysis and evaluation of the attractiveness of the Ivano-Frankivsk region on investment and competitiveness; opened tourist-recreational appeal of Ivano-Frankivsk and its benefits among other regions of Ukraine; explored ways of Ivano-Frankivsk region and increase its investment; proposed key areas for development and priority areas of the economy Ivano-Frankivsk region.

Key words: competitiveness, positioning, competitive advantage.

Вступ. На нинішньому етапі економічного розвитку формування та ефективно використання певних конкурентних переваг сприяють прискореному розвитку продуктив-

них сил, науково-технічному прогресу, зростанню інтенсивності у взаємовідносинах між економіками країн.

Сучасні процеси економічного розвитку, такі як глобалізація, регіоналізація, формування “нової економіки”, зумовлюють підвищення ролі регіонів окремих держав у системі світового господарства. Саме в цьому контексті особливої актуальності набуває проблематика регіональної конкурентоспроможності, яка полягає в здатності регіону створювати, розвивати та захищати власні конкурентні переваги, залучати інвестиції в економіку області.

Постановка завдання. Сутність конкурентоспроможності регіонів на зовнішніх ринках з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світового господарства й поглиблення взаємозалежності економічного зростання дозволяє розглядати її ширше, ніж звичайний процес отримання надлишку ресурсного потенціалу, оскільки конкурентоспроможність національної економіки як сукупності галузей у сучасних умовах дає комплексний ефект, комбінуючи такі фактори, як іноземний капітал, нові технології, інтеграційні можливості й вихід на світові ринки.

Ключовою проблемою регіонального розвитку є значні диспропорції соціально-економічного стану регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна діяльність.

Результати. Господарство деяких регіонів сьогодні базується на одній-двох галузях, підприємства яких є сировинними або виробляють проміжну продукцію. Знижується конкурентоспроможність окремих регіонів на зовнішньому ринку: питома вага майже половини областей у загальноукраїнському експорті не перевищує одного відсотка.

Фундаментальні проблеми розвитку зовнішньоторговельних відносин, методологічні й методичні аспекти організаційно-економічного забезпечення конкурентоспроможності знайшли своє відображення в працях вітчизняних науковців – В.Андрійчука, І.Бураковського, О.Білоруса, В.Будкіна, М.Дудченка, Л.Кістерського, Г.Климка, А.Кредісова, Ю.Макогона, В.Новицького, О.Плотнікова, О.Рогача, І.Пузанова, А.Рум’янцева, В.Савчука, І.Тивончука, А.Філіпенка, О.Шниркова та багатьох інших. У контексті досліджуваної проблематики окремого методологічного й емпіричного значення набувають праці зарубіжних науковців, зокрема, Р.Барра, М.Пебро, М.Портера, Т.Френкліна-Рута, В.Буглая, А.Кирєєва, І.Фамінського.

Значний вклад у вирішення проблем формування системи інвестиційної політики та регулювання інвестиційних процесів внесли праці таких вітчизняних учених, як М.Г.Білопольський, І.С.Благуєн, З.В.Герасимчук, В.М.Гриньова, С.І.Дорогунцов, М.І.Крупка, О.Є.Кузьмін, Ю.В.Макогон, В.Л.Пілюшенко, О.С.Поважний, С.Ф.Поважний, Л.Г.Червова, М.Г.Чумаченко, І.М.Школа та ін.

У рейтингу індексу міжнародної конкурентоспроможності 2010–2011 рр. Україна знаходиться на 82 місці серед 133 країн. У регіональному ж рейтингу конкурентоспроможності з 20 регіонів перше місце, як і раніше, займає Київ. Далі з незначним відставанням іде Дніпропетровська область. Потім – Закарпатська й Львівська області (67 та 69 місця в міжнародному індексі – по сусідству з Уругваєм і Румунією) і АР Крим з Донецькою областю (72 та 73 місця – між Казахстаном і Латвією). Завершує так звану групу лідерів Харківська область – 76 місце в міжнародному індексі (між Колумбією та Єгиптом). Полтавська, Черкаська, Хмельницька, Запорізька, Одеська, Луганська та Херсонська області знаходяться в середині рейтингу. Низький рівень конкурентоспроможності демонструють Волинська, Рівненська, Івано-Франківська, Сумська та Житомирська області. А в кінці списку – Вінницька область. Вона зайняла 111 місце в міжнародному індексі, по-сусідству із Сенегалом і Сербією.

Аналізуючи рейтинг конкурентоспроможності регіонів України, можна зробити висновок, що Івано-Франківська область характеризується такими особливостями:

• Найвищим результатом є сьома позиція за складником “ефективність ринку праці”. Цим успіхом область завдячує тісному взаємозв’язку між продуктивністю та оплатою праці, а також гнучкій практиці наймання й звільнення працівників.

• За рештою складників область відстає від середнього значення в країні.

Економічна стійкість і конкурентоспроможність окремих регіонів послаблюються низьким рівнем диверсифікації видів економічної діяльності та залежністю економіки регіону від невеликої кількості підприємств, в основному одного-двох. Наприклад, у 2011 р. відчутно (4,1%, порівняно з 9% у 2006 р.) впали темпи зростання промислового виробництва Івано-Франківської області – причина полягала в зупинці одного підприємства – ВАТ “Нафтохімік Прикарпаття” [11].

Таблиця 1

Економічні показники регіонів України (на душу населення)

Регіон/області	ВРП (у фактичних цінах, грн)			Експорт (\$)			Прямі іноземні інвестиції (\$) (наростаючим підсумком)		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Київська	6 652	8 673	10 918	266	281	330	293	364	502
Дніпропетровська	8 609	11 909	15 239	1 555	1 727	2 080	236	505	680
Закарпатська	4 238	5 373	6 576	485	444	544	196	210	240
Івано-Франківська	4 549	5 764	7 023	130	134	162	48	56	78
Львівська	5 396	6 657	8 351	247	241	313	138	167	199
Донецька	9 713	12 490	15 725	1 785	1 778	1 916	113	133	182
Сумська	5 009	6 497	7 848	379	471	424	108	134	129
Полтавська	8 841	11 574	14 330	877	1 215	1 217	133	179	202
Вінницька	4 700	5 966	7 328	245	249	239	38	46	55
Херсонська	4 546	5 713	6 744	196	208	220	66	81	97
Черкаська	4 853	6 681	8 209	303	252	363	90	74	90
АР Крим	4 951	6 460	8 101	138	179	202	166	233	293

Якщо розглядати науковий потенціал області в співвідношенні до України, то слід відзначити зростання частки наукових кадрів протягом 2007–2011 років, хоча ще залишається низькою (табл. 2).

Таблиця 2

Питома вага наукового потенціалу Івано-Франківської області (відсотків)

Показники	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
Кількість організацій, підприємств, що виконували науково-технічні роботи	1,2	1,4	1,4	1,6	2,0
Кількість спеціалістів, які виконували наукові та науково-технічні роботи	0,6	0,7	0,8	0,8	0,8
Загальний обсяг наукових і науково-технічних робіт наукових організацій	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6
Кількість докторів наук, які зайняті в економіці області	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5
Кількість кандидатів наук, які зайняті в економіці області	1,4	1,6	1,7	1,7	1,7

Одним з важливих показників стійкості регіональної економіки до зовнішніх негативних чинників є коефіцієнт покриття імпорту експортом: якщо він перевищує одиницю, це свідчить про відносну стійкість економіки. Як правило, існує безпосередній

взаємозв'язок як між економічною динамікою та обсягами залучених прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ), так і між обсягами експорту й обсягами ПІІ. Що стосується українських регіонів, то економічно сильніші області є водночас лідерами в залученні інвестицій, проте стосовно більшості областей немає взаємозв'язку між експортом й обсягами ПІІ.

Що стосується стадій розвитку конкурентоспроможності всіх регіонів України, то дані наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Стадії розвитку конкурентоспроможності регіонів України (2011 рік)

Регіон	ВРП на душу населення (грн)	ВРП на душу населення (дол. США)
Регіони, що переходять до орієнтації на інновації		
м. Київ	49 795	9 860
Регіони, орієнтовані на ефективність		
Дніпропетровська обл.	20 868	4 132
Донецька обл.	20 197	3 999
Полтавська обл.	18 500	3 663
Запорізька обл.	18 022	3 569
Харківська обл.	15 645	3 098
Регіони, що переходять до орієнтації на ефективність		
Київська обл.	15 033	2 977
Одеська обл.	13 827	2 738
Луганська обл.	13 628	2 699
Севастополь	12 961	2 567
Миколаївська обл.	12 227	2 421
Львівська обл.	10 915	2 161
АРК	10 574	2 094
Черкаська обл.	10 331	2 046
Сумська обл.	10 249	2 030
Факторно-орієнтовані регіони		
Чернігівська обл.	10 081	1 996
Івано-Франківська обл.	10 055	1 991
Волинська обл.	9 711	1 923
Рівненська обл.	9 695	1 920
Кіровоградська обл.	9 546	1 890
Вінницька обл.	9 159	1 814
Хмельницька обл.	9 100	1 802
Житомирська обл.	8 485	1 680
Закарпатська обл.	8 452	1 674
Херсонська обл.	8 122	1 608
Тернопільська обл.	7 510	1 487
Чернівецька обл.	7 369	1 459

Перш ніж приступити до оцінки інвестиційної привабливості Івано-Франківської області, потрібно відзначити, що вона належить до інвестиційно-привабливих регіонів України. Вигідне географічне розташування, поєднання значного економічного та при-

родноресурсного потенціалу з традиційно високим потенціалом ділової активності місцевого населення сприяли формуванню області як регіону, сприятливого для бізнесу.

Поліпшення розвитку різних галузей промисловості – головне завдання області. Основна промисловість – нафтовий, електроенергетичний, хімічний, деревообробний і машинобудівний виробничі комплекси. У загальнодержавному обсязі реалізованої продукції частка Івано-Франківщини становить 2%. Регіон забезпечує 13,4% загальноукраїнського видобутку нафти, 1,6% – природного газу, 41,4% – деревостружкових плит, 63,5% – килимів та килимових виробів, 65,1% – лінолеуму й підлогового покриття на текстильній основі, 22,2% – пластмас тощо.

У 2011 році обсяг реалізованої промислової продукції підприємств становив 1 761,8 млн гривень. У машинобудівній промисловості ефективно реалізуються інвестиційні проекти. На ТОВ “Тайко Електронікс Юкрейн Лімітед” (США) встановлено додаткові лінії з виготовлення електроджгутів для сучасних легкових автомобілів. На ВО “Карпати” освоєно виробництво електрокабельної продукції для сучасних автомобілів “Skoda”. Створено 100 додаткових робочих місць, 90% продукції постачається на експорт.

Пріоритетним в області є розвиток деревообробної промисловості. Ця галузь однією з перших досягла стабільного розвитку й збільшує обсяги товарної продукції. Зросло виробництво брусків, планок і фриз для паркетного або дерев'яного покриття підлоги на 26%, клеєної фанери – на 20,5%, деревоволокнистих плит – на 22,6%, деревини – на 1,8%. ТОВ “ЛК Інтерплит Надвірна” збільшило виробництво ламінованих плит. На Черганівській філії ТОВ “Барлінек Інвест” розпочато випуск пеліт.

Одним з найважливіших секторів економіки області є агропромисловий комплекс. У 2011 році виробництво продукції сільського господарства краю зросло на 2,2%. Збільшено обсяги реалізації худоби та птиці на забій (у живій вазі) на 4,6%, виробництво яєць – на 9,6%.

Прикладом ефективного освоєння інвестиційних ресурсів є сільське та лісове господарство, діяльність готельного та ресторанного комплексів, транспорту й зв'язку, оренда, інжиніринг, надання послуг підприємцям, торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку.

У 2011 році в розвиток промисловості області іноземними інвесторами направлено 170,6 млн гривень.

Дедалі більшої популярності набуває сільський зелений туризм. Це найкращий і найдоступніший вид відпочинку у своєрідному та колоритному краї, що зберіг стародавні традиції й народні промисли, де господарі для гостей створюють домашній затишок, пропонують страви смачної гуцульської кухні, організують цікавий і змістовний відпочинок. Сьогодні понад 638 сільських жителів приймають туристів у своїх садибах [9].

Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України за 2011 р. наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Інвестиційна привабливість регіонів України (2011 р.)

№, назва регіону	Бали
1	2
1. м. Київ	234
2. Київська область	204
3. Дніпропетровська область	200
4. Івано-Франківська область	190
5. Харківська область	180
6. Закарпатська область	178
7. Одеська область	174
8. Волинська область	166
9. Донецька область	164
10. Полтавська область	160

Продовж. табл. 4

11. Львівська область	158
12. м. Севастополь	157
13. Запорізька область	152
14. АР Крим	144
15. Чернівецька область	136
16. Луганська область	126
17. Черкаська область	125
18. Хмельницька область	124
19. Рівненська область	116
20. Миколаївська область	114
21. Вінницька область	112
22. Кіровоградська область	100
23. Тернопільська область	98
24. Чернігівська область	94
25. Сумська область	68
26. Житомирська область	60
27. Херсонська область	44

Найбільші інвестори Івано-Франківської області подані в табл. 5.

Таблиця 5

Найбільші інвестори Івано-Франківського регіону

LUKOILCHEMICALB.V.(Нідерланди)	Виробництво хімічної продукції
ANTONIO MERLONI-S.P.A (Італія)	Виробництво пральних машин
SC “SINTELON” (Югославія)	Виробництво тафтингового покриття та інших видів продукції
Tyco Electronics (США)	Виробництво електричних та електронних компонентів
“SNIEZKA” А.О	Виробництво фарб і лаків

Значні обсяги іноземних інвестицій надійшли в економіку міст Івано-Франківська (79,5 млн дол., або 12,9% загального обсягу інвестицій області) і Калуша (68,3 млн дол., або 11,1%), Калуського (339,5 млн дол., або 55,1%), Рогатинського (23,0 млн дол., або 3,7%), Тисменицького (21,8 млн дол., або 3,5%), Богородчанського (17,8 млн дол., або 2,9%), Коломийського (16,1 млн дол., або 2,6%) та Надвірнянського (13,0 млн дол., або 2,1%) районів [14].

Рис. 1. Інвестиції за видами промисловості області

Івано-Франківська область – регіон, багатий на корисні копалини та рекреаційні ресурси. Івано-Франківщина володіє десятою частиною всіх лісових ресурсів України.

Промисловість є однією з провідних галузей економіки області. Тут переважає недержавний сектор, частка якого в загальному обсязі виробництва складає 94,2%.

У загальнодержавному виробництві області належать провідні місця з випуску калійних мінеральних добрив – 58,9%, соди каустичної – 39,6%, деревостружкових плит – 30,8%, деревоволокнистих плит – 46,6%, цементу – 9,2%, шиферу – 42,1%, азбестоцементних труб і муфт – 56,3%, промислових лічильників газу – 90%.

Протягом останніх років намітилася стійка тенденція зростання обсягів виробництва промислової продукції в хімічній і нафтохімічній промисловості, що зумовлено, насамперед, оптимальним завантаженням потужностей нафтохімічного комплексу ЗАТ “Лукор”, де суттєво зросли обсяги випуску поліетилену, етилену, пропілену, бензолу та іншої продукції.

Пріоритетною в області є деревообробна промисловість, яка займає одне з провідних місць на загальнодержавному рівні.

Ця галузь однією з перших досягла стабілізації й упродовж трьох останніх років нарощує обсяги товарної продукції. Характерним для неї є переорієнтація виробництва й зміна номенклатури виробів. Нарощування їх випуску відбувається переважно на підприємствах лісопилення, виробництва будівельних деталей з деревини й плит на деревній основі, фанери, паперу та картону, меблевої промисловості.

Суттєвий внесок у збільшення обсягів виробництва в галузі щорічно здійснюється СП “Інтерплит”, створеним на базі частки майна ВАТ “Надвірнянський лісокомбінат”.

Понад чотири століття відоме хутрове виробництво в Тисмениці, що знаходиться поруч з обласним центром.

В області є дев’ять курортних місцевостей, діє 38 санаторно-курортних закладів. Для курортної терапії використовуються кліматичне лікування, мінеральні ванни. Серед курортів – низькогірні Татарів, Яремче й Микуличин Яремчанської міськради, Мислівка та Новий Мізунь Долинського району, Шешори Косівського району, високогірні Ворохта і Яблуниця Яремчанської міськради й бальнеогрязьовий передгірний курорт Черче Рогатинського району.

Курортне містечко Яремче розташоване в надзвичайно мальовничій улоговині між горами на березі Пруту, користується славою туристської столиці Карпат (має понад 40 туристсько-рекреаційних закладів). Ворохта відома як центр зимових видів спорту. Тут є комплекс із чотирьох трамплінів, що завдяки штучному покриттю, діють цілорічно, лижний стадіон, до якого веде канатна дорога довжиною 1,5 км.

Карпатський регіон України славний багатством мінеральних вод. Туристичні послуги надають 73 туристичних підприємства. Сервіс, прийнятний для західних туристів, на рівні класу “три зірки” забезпечують готелі “Аускопрут” та “Надія” у м. Івано-Франківськ, база відпочинку “Карпати” у м. Яремче, пансіонат “Карпатські зорі” фірми “Спорт-тур” у м. Косів, профілакторій “Яремча” у м. Яремче, санаторій-профілакторій “Джерело Прикарпаття” у с. Новий Мізунь.

На території Прикарпаття налічується понад 20 туристичних маршрутів: гірських, водних, пішохідних, велосипедних, автобусних.

Іноземні країни виявляють значну зацікавленість економічним, культурним і туристсько-рекреаційним потенціалом області, свідченням чого є неодноразові візити в область послів і консулів Австрії, Бельгії, Естонії, Ізраїлю, Індії, Казахстану, Канади, США, Німеччини, Польщі, Росії, Румунії, Словаччини, Франції, унаслідок яких налагоджуються ділові контакти з представництвами економічних підрозділів посольств зазначених держав в Україні.

Область є членом міжнародної асоціації “Карпатський Єврорегіон”, до якої увійшли прикордонні адміністративні одиниці Польщі, Румунії, Угорщини, Словаччини й України.

Висновки. Переваги Івано-Франківської області в плані інвестиційної привабливості:

- географічне розташування на Європейському континенті близько до ЄС, близькість до основних споживачів ринків Європи;
- краща якість життя порівняно з іншими регіонами України, хороші можливості для відпочинку й оздоровлення, рекреації, культурних і туристичних уподобань;
- доступ до динамічно зростаючого українського ринку та ринку країн СНД;
- значні сировинні ресурси краю (ліс, нафта, газ, сировина для хімічної та будівельної галузей);
- кваліфікована робоча сила, що легко адаптується до вимог ринку (Івано-Франківськ – один з колишніх центрів точного приладобудування та радіоелектроніки з відповідною науковою базою в СРСР);
- високий рівень освіти, підготовки кадрів для економіки;
- розвинена комунікаційна структура та добре транспортне сполучення, наявність під'їзних залізничних шляхів до підприємств, діючий міжнародний аеропорт з великими потенційними можливостями;
- преференції місцевої влади для інвесторів, прозорі процедури реєстрації та податкового контролю, комплексний супровід інвестиційних проектів;
- висока інвестиційна привабливість підприємств нафтохімічної, лісопереробної, туристичної галузей.

Хоч Івано-Франківська область і має переваги щодо залучення інвестицій, однак у рейтингу інвестиційної активності регіонів вона не займає лідируючих позицій.

Незважаючи на фінансову кризу іноземні інвестори у 2011 році продовжували вкладати інвестиції в економіку міста. Це є підтвердженням інвестиційної привабливості міста, довіри інвесторів, перш за все, до місцевої влади та до партнерів по бізнесу.

Івано-Франківська область за економічними можливостями займає друге місце серед областей західного регіону України, а її частка в загальнодержавному промисловому виробництві становить близько 2%. Область характеризується вищим, порівняно з іншими територіями України, демографічним потенціалом.

Незважаючи на певний прогрес у залученні іноземних інвестицій, необхідно зазначити, що їх обсяг ще вкрай не достатній порівняно з потребами економіки області. Подальша активізація міжнародного співробітництва, зростання надходження інвестицій дозволять більш ефективно й оперативно вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку області.

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К. : МП “ИТЕМ” ЛТД, 1995. – 448 с.
2. Головне управління статистики в Івано-Франківській області. – Режим доступу : [//stat.if.ukrtel.net/](http://stat.if.ukrtel.net/).
3. Івано-Франківська обласна державна адміністрація. – Режим доступу : [//www.if.gov.ua/](http://www.if.gov.ua/).
4. Інформаційно-видавничий центр “Діловий партнер”. – Режим доступу : <http://bpart.kiev.ua/ukr/cat2010/map/10/>.
5. Кривуц Ю. М. Інвестиційна привабливість України: переваги й недоліки [Текст] / Ю. М. Кривуц, Д. А. Трушкіна // Вісник МСУ. Серія “Економічні науки”. – 2004. – Т. VII, № 1. – С. 29–31.
6. Марциновський В. Регіони просять вогню / В. Марциновський // Контракти. – 2008. – № 30.
7. Пода А. С. Модель формування рівня конкурентоспроможності міжнародного регіону / А. С. Пода // Наука і економіка. – 2011. – № 3.
8. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер ; пер. с англ. и с предисл. В. Д. Щетинина. – М. : Междунар. отношения, 2005. – 896 с.

Рецензенти:

Благун І.С. – доктор економічних наук, професор кафедри економічної кібернетики Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаніка;

Гринів Л.В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і маркетингу Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаніка.